

Driemaandelijks tijdschrift, jaargang 5, nr. 21
v.u. Juul Appels, Tulpenlaan 7, 2460 Lichtaart (Kasterlee)

België-Belgique
P.B. - P.P.

2460 Kasterlee
P608700

KL*i*T

WINTER 2011

De Kaliebeek

Trektellen

Graven voor heide

natuurpunt
Kasterlee

HET BESTUUR

Activiteiten Karin De Laet

Beheer Dirk Potters

Layout KliT Guy Peeters

Natuurstudie Frie Stessens

Penningmeester Greet Van Sweevelt

Secretaris Luc Van de Vyver

Voorzitter Juul Appels

COLOFON

Deze KliT is er voor u, maar ook door u. Wij zien uw verslag over een bijzondere waarneming graag toekomen op info@natuurpunt-kasterlee.be zodat iedereen er van kan meegenieten. Graag uw copij binnen voor 15/2/2012.

Redactieadres

Tulpenlaan 7,
2460 Lichtaart
e-mail: info@natuurpunt-kasterlee.be
bankrekening :

IBAN: BE77 9730 4324 3442
BIC: BIC ARSPBE22

NIEUW
rekeningnummer

Aan deze KliT werkten mee

Juul Appels, Karin De Laet, Ludo Lauwen,
Hilde Devos, Jef Diels, Guy Peeters, Dirk Potters.

Cover-foto

Werkdag Tikkebroeken
12/11/2011

NATUURPUNT

Lid worden van Natuurpunt

Dat doe je door 24 euro over te schrijven op rekeningnummer 230-0044233-21 van Natuurpunt, Mechelen.

IBAN: BE 17 2300 0442 3321,
BIC: GEBABEBB.

Het lidmaatschap is geldig voor het hele gezin. Woon je in Kasterlee, Lichtaart of Tielen, dan word je bij betaling automatisch lid van onze lokale afdeling.

FONDSSEN

Giften ten voordele van onze reservatenfondsen kunnen gestort worden op

293-0212075-88,

IBAN: BE56 2930 2120 7588,

BIC: GEBABEBB

t.v.v. Natuurpunt Beheer,

Coxiestraat 11

2800 Mechelen

Je kan zelf kiezen welk project je wil steunen door het overeenkomstige projectnummer bij je overschrijving te vermelden:

7031 Tikkebroeken, Drintjen Queten e.a.

7715 Snekensvijver

7769 Breeven

7788 Reties Heike

Giften vanaf 40 € zijn fiscaal aftrekbaar.

INHOUD

Voorwoord	3
Vroeger was het anders	
Kaliebeek	4
Verslagen	
Hoe ik de paddenstoelencursus beleefde	8
Week van het bos	10
trektellen	13
Agenda	14
Bijzondere waarnemingen	
Wauw	18
RIP Bunzing	19
Bouwovertreiding met dramatische afloop	20
Beheer	
Van de Varrebemden en de Varreheyden	22
Graven voor heide	25
Bizarre bomen	26
Puzzel	27

WEBSITE

www.natuurpunt.be/Kasterlee

natuurpunt Kasterlee

uw blad in | **WINTER** | 2011

In de natuur was het rustig dit najaar: geen wervelende wind of striemende regen; alleen rust, warmte en mist. Uw afdelingsbestuur was tijdens deze sluimerperiode echter in alle hevigheid actief: we vergaderden en regelden er op los en kunnen u nu een schitterende agenda voor 2012 voorleggen. Wat direct in het oog springt is onze aandacht voor vogels. Bij vele leden is er immers interesse voor deze diergroep; we willen graag onze kennis bijschroeven zodat ook wij onze bijdrage aan diverse studieprojecten rond vogels kunnen leveren. Deze kwalitatief hoogstaande cursus is een aanrader voor iedereen die begaan is met het reilen en zeilen van vogels in onze directe leefomgeving. Vanzelfsprekend blijven we aandacht schenken aan alle initiatieven waarmee we de voorbije jaren gestart zijn: natuurbeheer, plantenwerkgroep, wandelingen, ... Wij hopen u terug te mogen ontmoeten op deze activiteiten.

*Het bestuur van Natuurpunt Kasterlee
wenst u en uw familie een voorspoedig 2012.*

Kaliebeek

Volgens Antoon Koyen (in Tielen mijne vriend) is de benaming van deze beek waarschijnlijk van Keltische oorsprong en betekent ze 'waterloop'.

De grens tussen Lichtaart en Tielen wordt grotendeels gevormd door de Grote Kalie en de Kleine Kalie. In de vlakte tussen Poederlee, Lichtaart en Tielen, waar de Kalie in die andere grensrivier, de Aa, vloeit, heet dit spieke Tielen, het 'eindeke'. En een wandeling met meester Theeuws naar het 'eindeke' was voor de leerlingen 'het einde'. Tegenwoordig heet dat in 't chique: extra-muros-activiteiten.

En wanneer je later, dag na dag, in 't spoor van de gemeentearbeiders (die de beek veegden), de Kalie verkende, beleefde je altijd wel iets. Naast een enkele keer ottersporen, zag je geregeld 'duikelerkes' (dodaarsjes) onder water verdwijnen. Waar zouden ze terug bovenkomen? Nonkel Jef schoot die vroeger nogal eens. Hij was niet goed bezig. Van de opbrengst van zo'n vogel kon je juist één nieuwe kartouche kopen. We zochten er ook 'stokaas' (larven van de kokerjuffers), ideaal om mee te vissen. We deden dit barrevoets, kromgebogen met de neus tot tegen het wateroppervlak, anders zag je ze niet liggen door de weerspiegeling van het water. Verder stroomopwaarts tussen het Tielens en Lichtaarts Broek, had je langs de oevers nogal wat elzenbroek. Als je hier kwam sijsjes plakken, had je het voordeel, dat als de garde achter je aankwam, je door de Kalie kon ontsnappen. Je achterna zitten door de beek, 't zou zonde zijn van dat proper uniform.

Wat verder was de plaats waar we na een hele woensdagnamiddag hout sprokkelen, een vlot bouwden, in navolging van Bon Knolleke. Het vaartuig ging echter al rap roemloos ten onder. Maar we hadden toch een speciale vogel gevonden die niemand scheen te kennen. Mijn grootvader dacht dat het een 'waterkrej' was. Het bleek een meerkoet te zijn, toen zeldzamer en minder gekend.

En dan had je het kleermakerskot. Het was hooguit een halve meter diep. Heel wat Tielense en Lichtaartse jeugd leerde hier zwemmen, 'op zijn hondjes'. Door aanraking met de gruisbodem werden je knieën kapot geschuurd. Maar de jonge Lichtaartse meisjes, waarvan bij sommigen het bovenstukje van hun minuscule zwempakje soms naar beneden schoof bij gebrek aan voldoende houvast, maakten veel goed.

Jef Diels 1971

Ter hoogte van het Opstalbroek meanderde de Kalie toen nog. In de luwte van de stroming stond gele plomp en slangenwortel. Kozijn Frans van Perke Nuyts, Vic en ik gingen er eens 'krevetten' scheppen met een fijnmazige schepzak. Dit waren larven van eendagsvliegen, kwam ik later te weten. Hiermee kan je goed op baars vissen. Op zeker ogenblik zat er zoiets als een klein palingske in het schepnet. Maar het beestje zoog zich vast aan één van de vingertoppen van mijn kozijn. Hij moest stevig trekken om het eraf te krijgen. Mijn grootvader wist te vertellen dat dit een negenoger was (een prik), die men vroeger hield om onweer te voorspellen en dit wanneer hij hevig te keer ging. We hebben hem nog geruime tijd kunnen houden in een grote pekelharingpot. Aan de Balderijbeemden splitste de Kalie in de Grote en de Kleine Kalie. In de Kleine Kalie, tussen de Balderijbeemden en het Rielenbroek zaten toen veel 'merrekatten' (bermpjes? kleine modderkruipers?). Je kon ze moeilijk waarnemen vanwege hun camouflagekleur en omdat ze grotendeels in het slijk lagen. Wanneer je het water en het slijk stevig 'onderroerde', kwamen ze lucht happen en kon je ze van onderuit scheppen.

De Grote Kalie tussen wat men nu de Balderij noemt en de eigenlijke 'Balderheide' in het militair domein had een groter debiet. Ze kreeg hier ook het water van de toenmalige terug dichtgegroeide turfputten en visvijvers en van 't Schravelijde loopke dat het Militair Domein deels ontwaterde. Je kon er snoeken vangen ter grootte van een haring. Destijds had je hier ook een beverrattenkwekerij. De beverratten konden ook in een 'buitenren' in de Kalie. Later zijn ze ontsnapt of werden ze vrijgelaten. Ze hebben zich vier jaar kunnen handhaven in de Balderij en in Rielenbroek tot een strenge winter hen fataal werd. Op één der zijgrachten op het Domein De Peuter, pakte ik ooit twee grote modderkruipers. Ze zaten onder een pak bladeren, dat de gemeentearbeiders er uitschepten, in een bijna droge gracht. Ze kwamen terecht op nonkel Peer zijn vijver. Volgens Marcel Verbruggen van het vogelreservaat de Zegge is de grote achteruitgang van de roerdomp te wijten aan het zeldzaam zijn van die grote modderkruiper en hun leefmilieu. En dan

kwam er de grote vervuiling door de leerlooierij van Oud-Turnhout. Je kon meemaken dat 's middags het Kaliewater nog glashelder was en 's avonds zo zwart als inkt. Nadat de leerlooierij gesloten werd, kwam er uit de naburige vijvers terug vis op de Kalie, zelfs karpers zag je er. Momenteel is de visstand zelfs goed te noemen.

Er is ook de overbemesting. Waar vroeger waterranonkel en drijvend fonteinkruid algemener voorkwamen, heb je hier nu meer stikstofminnende planten zoals egelskop, zodat de Kalie in de zomer op sommige plaatsen bijna volledig dicht groeit. Op zich niet erg. Zo houden er nu soms waterhoentjes en wilde eenden in 't midden van de Kaliebeek.

En wat de toekomst betreft, er komen waarschijnlijk windmolens in deze vallei. Eén molen komt pal op de samenvloeiing van de Aa en de Kalie, en vijf andere errond... een noodzakelijk kwaad. Dus nog vlug wat foto's nemen van dit nu nog onbeschadigd landschap.

JD

VERSLAGEN

Hoe ik de paddenstoelencursus beleefde

'In het najaar richten we een cursus *Paddenstoelen in*', lees ik in KLIT.

Vliegenzwammen zijn symbionten, ze leven samen met berken. Er zijn plaatjes- en buisjeszwammen. De naam 'stuifzwam' bestaat ook. Of heb ik het mis?

Paddenstoelen, een prachtig facet (niet alleen) van de herfst, een beetje mysterieus en voor mij, een weinig bekend domein. Meteen weet ik zeker dat een cursus welkom is.

'Ja, paddenstoelen, het is een moeilijk onderwerp', zucht mijn tafelgenoot tijdens de eerste les. Van alle kanten hoor ik hetzelfde geluid en zie ik ietwat bedrukte blikken. Maar Wim Veraghtert verdriift de paddenstoelenzorgen en ondersteunt zijn laaiende uitleg met een kleurige presentatie. Twee avonden overstelpt hij mij met beelden en weetjes.

Vol vertrouwen kijk ik uit naar het echte werk: paddenstoelen determineren in het veld. Daarvoor volg ik de cursus, toch?

Twee zaterdagmiddagen speurt ons gezelschap in groen Kasterlee. Eerst kammen we de *Hoge Mouw* uit, de tweede keer struinen we door *De Hoge Rielen*.

Telkens zijn de weergoden ons genegen en telkens neemt Wim ons enthousiast op sleeptouw.

Wij, groentjes, bladeren vol moed in de gedegen paddenstoelensleutel. Sommigen zoeken ook soelaas in een boek met een overvloed aan foto's.

Paddenstoelen met gaatjes? Met plaatjes? Ja, dat onderscheid herken ik. Mijn zelfvertrouwen groeit.

Sporenpoeder bleek? Roze? Weg is de zekerheid. Hoe noem je een 'twijfeltint'?

Dan maar *stap twee*, in de hoop op uitsluitel.

Vlees korrelig lijkt duidelijk. Maar wat betekent *wijd uiteen*, als je geen referentie in je hoofd hebt? Waar ligt de grens tussen *plaatjes vrij of smal aangehecht*? En hoe duidelijk waarneembaar is *bochtig aangehecht*? U hapt naar lucht en geeft het op, beste lezer?

Zonder Wim had ik er zeker het noorden bij verloren. Met oeverloos geduld verduidelijkt hij de kenmerken die ertoe doen en toont hij wat we zeker moeten onthouden. Elkeen wil die eigenschappen 'voor eens en altijd kunnen herkennen' (ijdele hoop natuurlijk) en gaat dichter bij onze leidsman staan. De kring sluit. Wie op de toppen van zijn tenen tussen de hoofden wil gluren, is een pechvogel? Telkens nodigt Karin ons opnieuw uit de kring te vergroten. En Wim herhaalt met veel geduld de hoofdzaken.

Op de discussie over kleur volgt, indien vereist, die over geur. *Anijs* schijnt dan een makkie. Maar een oudere paddenstoel lijkt voor beide parameters helemaal niet op een jonger exemplaar. Wanneer is een paddenstoel dan 'geschikt' om met een sleutel op naam te brengen?

Ondanks de vele vragen die met vallen en opstaan naar een antwoord groeien, is elke excursie een feest. Zalig, dat neuzen onder een zomerse herfstzon! En leerrijk, al wriemelt alle nieuwe kennis als een verstoorde mierenkolonie in mijn hoofd.

Bovenal blijft de paddenstoelenwereld een niet te vatten wonder.

Wanneer ik het lijstje van de waargenomen soorten doorneem (bedankt, Karin!), kan ik mijn ogen amper geloven. Heb ik al die paddenstoelen gezien? Op een boogscheut van mijn woonst?

Ik ga zeker nog op verkenning met die dekselse sleutel en mijn dik paddenstoelenboek. Jij toch ook? En waarom zouden we niet afspreken? Met twee zijn we zeker wijzer!

HD

Pellemansstraat 61
2460 Kasterlee
014.85 18 99

ALLE NATUUR- EN DIEETVOEDING

Alle dagen open van 9 tot 12 en van 13u30 tot 18u
zo en ma gesloten

Week van het bos

Dit jaar organiseerden we een wandeling in het kader van 'De week van het bos'. We stippelden met drie gidsen de wandeling uit, wezen elkaar op interessante onderwerpen, stuurden info naar elkaar door en bereidden elk met eigen accenten de wandeling voor. Hieronder vind je enkele stukken uit mijn voorbereiding.

Bos in Vlaanderen

De totale oppervlakte bos in Vlaanderen bedraagt 146.381ha, dat is 10,8% van de oppervlakte van het Vlaamse gewest (wereldwijd is 31% van het landoppervlak bos). Daarmee is Vlaanderen één van de bosarmste streken van Europa. Het grootste deel van die bossen vinden we in de Kempen in de provincies Antwerpen en Limburg. Oost- en West Vlaanderen zijn de bosarmste provincies. Vroeger was het net andersom. Toen had je meer bossen in het westen van Vlaanderen dan hier, waar op de arme zandgrond vooral heide voorkwam. Door intensivering van de landbouw zijn de bossen in het westen verdwenen, terwijl hier voor de mijnbouw in Limburg net bossen werden aangeplant. 70% van onze bossen zijn privé-eigendom. Zowel de openbare als de privébossen worden sinds 1990 beschermd door het bosdecreet dat een wettelijke basis biedt voor het Vlaamse bosbeleid en -beheer. De nadruk ligt op bescherming en duurzaam gebruik van het bos met aandacht voor de verschillende functies die bossen vervullen:

- Recreatie
- Economie
- Ecologie

Om te voorkomen dat het kostbare bosareaal nog verder afneemt, gelden 3 grote basisprincipes:

- Ontbossing is verboden, tenzij anders bepaald in het bosdecreet
- Als ontbossing niet verboden is, is een stedenbouwkundige vergunning nodig
- De stedenbouwkundige vergunning of verkavelingvergunning voor beboste gronden kan niet verleend worden zonder compensatie. Die compensatie is ofwel het aanplanten van evenveel of meer nieuw bos ofwel een financiële compensatie door het storten van een bosbehoudbijdrage in het bossencompensatiefonds.

Voor bossen die groter zijn dan 5 ha is het opstellen van een bosbeheersplan verplicht, ook voor privébossen. Zo'n bosbeheersplan beschrijft het duurzaam beheer van het bos voor de komende 20 jaar.

Het bosbestand in Vlaanderen gaat nog steeds achteruit en de grootste oorzaak daarvoor is dat 30% van de bossen zonevreed is. Dat zijn bossen die op een plek liggen buiten de groene bestemmingen op de gewestplannen, de ruimtelijke uitvoeringsplannen of de plannen van aanleg. Die bossen zijn daardoor niet beschermd door de ontbossingstop die voorzien is in het Vlaamse bosdecreet.

Sporkehout

Een heester, tot 6m hoog, die een hele lange bloeiperiode heeft van mei tot september. Terwijl de eerste bloemen al bessen worden, blijft hij aan het uiteinde van de twijgen bloeien. In augustus vind je op één tak zowel bloemen als groene, onrijpe bessen en zwarte, rijpe bessen. De bloemen zijn onogelijk klein maar ze geven overvloedig nectar en dat maakt deze kleine boom zo belangrijk in het bos, waar na het sluiten van het bladerdek, in de zomer niet veel meer bloeit. Sporkehout voorziet de insecten in het bos de hele zomer van nectar.

Hij is de waardplant van de citroenvlinder. Een waardplant is de plant waarvan de rupsen eten. Vlinders zetten hun eitjes af op de waardplant zodat de rupsen onmiddellijk eten hebben als ze uit het ei komen.

- Sommige soorten zijn erg gespecialiseerd en eten slechts één plantensoort, die noemen we monofaag. Bv de rupsen van een dagpauwoog eten alleen maar grote brandnetel.
- Andere zijn veel minder kieskeurig en eten allerlei soorten. De rupsen van het bruine zandogje bijvoorbeeld eten alle soorten grassen. Die noemen we polyfaag.
- Tenslotte zijn er ook die alleen planten uit dezelfde familie eten en die noemen we oligofaag. De citroenvlinder is er zo eentje, de rupsen eten alleen Vuilboom (sporkehout) of Wegedoorn, allebei planten uit de Wegedoornfamilie. Aangezien Wegedoorn liever een wat kalkhoudende leembodem heeft, zet de citroenvlinder hier bij ons zijn eitjes af op Sporkehout.

Pontische rhododendron

Uit een natuurrapport van het Inbo van 2005:

- planten die hier van voor 1500 zijn, worden meestal als inheems beschouwt
- 16 exoten worden als invasief beschouwd en er komen er nog regelmatig nieuwe bij. Vb het Amerikaans krentenboompje begint zich invasief te gedragen.

De Pontische rhododendron is een invasieve exoot. Andere die we hier op onze wandeling tegenkomen zijn o.a. Japanse duizendknoop, Reuzenbalsemien en Amerikaanse vogelkers. Wel of niet bestrijden? Landschappelijk scoort hij goed, het is een immergroene struik met in mei een zee van bloemen.

Hij heeft echter weinig natuurwaarde. Het is een uitheemse soort die van oudsher slechts in Zuid-Europa en Klein-Azië voorkomt. Rhododendron is een agressieve soort die uiterst weinig kansen geeft aan andere soorten. Onder zijn bladerdek komt geen enkele kruidachtige plant voor. En bijgevolg ook een absoluut minimum aan dierenleven. De *rhododendroncade*, echter, vormt een uitzondering. Dit insect kan je tijdens de maand augustus massaal op de struiken aantreffen. Maar ook deze hoort hier niet van nature thuis. Ze is, samen met haar

waardplant, uit de streek van herkomst meegekomen.
Omwille van het invasieve karakter en de beperkte natuurwaarde wordt de rhododendron in natuurgebieden meestal bestreden.

Hoge Mouw

Het Provinciaal Groendomein De Hoge Mouw is ongeveer 100 ha groot en is gelegen achter de bekende Kabouterkesberg in de gemeente Kasterlee. De berg Hoge Mouw, die het domein zijn naam gaf, is 35 meter hoog. Beide 'bergen' maken deel uit van de Kempense Heuvelrug. Nog een interessant weetje is dat het woord 'mouw' komt van *moude*, wat zand betekent.

Tot het begin van de twintigste eeuw groeide er heide op deze zandgrond, maar die werd in de loop van de eeuw verdrongen door de Grove den die geplant werd voor de steenkoolindustrie.

Na de achteruitgang van steenkoolmijnen werden de naaldbossen gedund en exoten als Amerikaanse vogelkers en Amerikaanse eik verwijderd. Hierdoor kreeg de begroeiing een meer open en natuurlijk karakter.

Gele knolamaniet

Gele knolamaniet wordt vaak verward met de dodelijk giftige Groene knolamaniet en werd daarom lang als giftig beschouwd. Meer nog, in 1789 kregen beide soorten dezelfde wetenschappelijke naam. Typerend zijn de citroengele plakjes op de hoed en de geur van rauwe aardappel. Beide kenmerken ontbreken bij de Groene knolamaniet.

Een sterk verhaal over de verwarring tussen Gele en Groene knolamaniet is de zaak Girard uit 1917.

De heer Girard was makelaar in de streek rond Parijs en gespecialiseerd in levensverzekeringen. Via zijn vader, die apotheker was, had hij een beetje kennis opgedaan over eetbare en giftige paddenstoelen. Om zijn peperdure en extravagante leefstijl te kunnen bekostigen, bedacht hij een sluw plan. Hij knoopte vriendschap aan met een man van zijn leeftijd of een vrouw van de leeftijd van zijn maîtresse en zodra hij hun burgerlijke stand kende, sloot hij achter hun rug een levensverzekering voor hen af. Hij of één van zijn handlangers ging naar het verplichte medische onderzoek. In de polis werd hij aangeduid als rechthebbende als de betrokken persoon voor een bepaalde datum stierf. Als de polis rond was, nodigde hij zijn 'vrienden' herhaaldelijk uit op rijkelijke diners tot ze uiteindelijk een fatale paddenstoelenschotel op basis van Groene knolamaniet opgediend kregen, waarna ze stierven en Girard het geld kon opstrijken. Hoeveel mensen hij op die manier heeft vermoord, staat niet vast maar het zijn er minstens enkele tientallen.

Af en toe mislukte zijn plan omdat de oude zwerver die hij op pad stuurde om te zoeken naar een paddenstoel met witte plaatjes, een beurs en een ring, de Groene en de Gele knolamaniet door elkaar plukte.

Girard werd uiteindelijk door de politie gesnapt en in 1918 terechtgesteld.

- Bronnen**
- Agentschap voor Natuur en Bos
 - Provant
 - Instituut voor natuur- en bosonderzoek
 - Artikel Heideherstel Doeveren
 - 'Weetjes en verhalen over paddenstoelen' van Natuurpunt educatie

KDL

Trektellen

De weergoden waren ons heel wat beter gezind dan vorig jaar. Nog voor zonsopgang stonden we paraat op onze trektelpost en hoorden we dat er beweging in de lucht zat. Het werd pas echt interessant toen we naast het waarnemen van geluid ook enkele visuele kenmerken konden gebruiken ter herkenning. Zo leerden we hoe vleugelslag, vlucht en zelfs het al dan niet dicht bij mekaar vliegen ons kan helpen om te determineren. Hieronder zie je wat er op die paar uur allemaal is overgevlogen. Hopelijk motiveert dit om volgend jaar ook eens te komen kijken.

Buizerd: 5	Spreeuw: 923
Sperwer: 6	Vink: 1311
Bruine kiekendief: 1	Kneu: 58
Boomvalk: 1	Witte kwikstaart: 3
Smelleken: 1	Graspieper: 18
Grote zilverreiger: 2	Sijs: 17
Kramsvogel: 7	Boomleeuwerik: 5
Grote lijster: 35	Veldleeuwerik: 13
Koperwiek: 201	Pimpelmees: 5
Aalscholver: 121	Watersnip: 3

Wij danken Rudy voor de leerzame begeleiding.

JA

Agenda

Beheerwerkdagen

Wat is er fijner dan op een koude winterdag samen de handen uit de mouwen steken om te werken aan meer en betere natuur? En dan 's middags afzakken naar de schuur voor een verwarmende kom soep met brood en een Gageleer als dessert zodat je er na de middag met nieuwe energie nog enkele uren tegenaan kan gaan. Afspraak elke tweede zaterdag van de maand (opgelet: in februari is het de derde zaterdag!) om 9u aan de ingang langs De Kluis in Kasterlee. We werken tot ongeveer 16u.

Kom je wat later, verwittig dan Dirk zodat die je kan vertellen waar we aan het werk zijn.

Tijdens de middagpauze is er voor de werkers gratis soep, brood en een drankje.

Info: dirk.potters@telenet.be

Dia-avond – Algemene vergadering

Op zaterdag 11 februari nemen we je mee naar het Iberisch schiereiland. In het voorjaar van 2010 en 2011 bezocht Ludo Lauwen de regio Extremadura in centraal Spanje. Deze deelstaat wordt gekenmerkt door een rijke natuur bestaande uit uitgestrekte dehesas afgewisseld met steppes en gebergtes die doorsneden worden door kronkelende rivieren. Gebieden als La Serena, Sierra de Guadalupe, steppes van Cáceres en Belén en bovenal Monfragüe zijn in vogelmiddens favoriete reisbestemmingen. De afwisseling en de uitgestrektheid van deze gebieden zorgt voor een grote variatie aan fauna met vogelsoorten als Spaanse keizerarend, Vale gier, Monniksgier, Blauwe ekster, Hop, Kuifkoekoek, Grijske wouw, Grote trap, Kleine trap ea. Door haar grote natuurrijkheid is deze regio ook rijk aan amfibieën en reptielen, de zogenaamde herpetofauna met soorten als Parelhagedis, Ribbensalamander en een resem slangen. Ook de flora verbonden aan deze landschappen is zeer specifiek. Gedurende deze avond zullen een aantal foto's getoond worden van de gebieden en de daaraan verbonden fauna, met speciale aandacht voor vogels en herpetofauna en in mindere mate flora.

Een regio met naar Vlaamse normen gigantische natuur(gebieden) die zeer de moeite waard is om eens te bezoeken.'

We beginnen de avond met onze jaarlijkse algemene vergadering waarin we u in het kort een overzicht geven van de financiële situatie van onze afdeling en een toelichting over het afgelopen werkjaar. Op deze avond worden ook nieuwe bestuursleden gekozen. Kandidaturen kan je doorgeven aan Juul Appels via info@natuurpuntkasterlee.be

Datum	Uur	Activiteit	Afspraak
Zo 8 januari	9u-11u	Turen naar Vogelkuren	Snepkensvijver vogelkijkhut
Za 14 januari	9u-16u	Beheerwerkdag	Tikkebroeken
Woe 25 januari	19.30u-22.15u	Cursus: Vogels het jaar rond	OC Tielen
Za 4 februari	9u-12u	Excursie cursus: vogels in de tuin	Meegedeeld in de les
Zo 5 februari	9u-11u	Turen naar Vogekuren	Snepkensvijver vogelkijkhut
Za 11 februari	20u	DIA-AVOND en algemene vergadering	OC Tielen
Do 16 februari	20u	Open bestuursvergadering	De Pastorij, Kasterlee
Za 18 februari	9u-16u	Beheerwerkdag	Tikkebroeken
Zo 4 maart	9u-11u	Turen naar Vogelkuren	Snepkensvijver vogelkijkhut
Woe 7 maart	19.30u-22.15u	Cursus: Vogels het jaar rond	OC Tielen
Za 10 maart	9u-16u	Beheerwerkdag	Tikkebroeken
Zo 18 maart	9u-12u	Excursie cursus: bosvogels	Kempische heuvelrug
Zo 25 maart	9u-12u	Amfibieën- en reptielenwandeling	Tikkebroeken

Cursus: Vogels het jaar rond

In 2012 worden we een heel jaar ondergedompeld in de wereld van de vogels. De cursus bestaat uit 8 theorielessen waarin we vooral de vogels uit onze streek zeer goed zullen leren kennen. Na elke theoretische les gaan we het veld in om onze nieuwe kennis te oefenen. In september verbreden we onze horizon en gaan we op excursie naar Zeeland.

Programma:

- woensdag 25 januari: les Vogels in de tuin – Koen Leysen, Natuurpunt educatie
- zaterdag 4 februari: excursie Vogels in de tuin
- woensdag 7 maart: les Vogels in het bos – Koen Leysen
- zondag 18 maart: excursie Vogels in het bos – Kempische heuvelrug
- woensdag 25 april: les Vogels van de Tikkebroeken – Koen Leysen
- zaterdag 29 april: excursie Vogelwandeling in de Tikkebroeken
- woensdag 9 mei: les Vogels van het landbouwgebied – Koen Leysen
- woensdag 6 juni: les Uilen – Carlo Verheyen, uilenwerkgroep
- zaterdag 9 juni: excursie uilen
- woensdag 5 september: les Vogels van Zeeland in het najaar – Koen Leysen
- zaterdag 15 september: excursie Zeeland
- woensdag 3 oktober: les Vogeltrek en trektellen – Koen Leysen
- zaterdag 6 oktober: excursie Trektellen in Tielen
- woensdag 21 november: les Watervogels in de winter in onze regio – Koen Leysen
- zaterdag 24 november: excursie Watervogels – Prinsenspark

De theoretische lessen, op woensdagavond, gaan door in het OC, Kasteeldreef 34 te Tielen van 19.30u tot 22.15u.

De uilenexcursie is 's avonds, de excursie naar Zeeland is een hele dag, de overige excursies gaan door in de voormiddag.

Prijs: €50 voor leden van Natuurpunt, €65 voor niet-leden. Prijzen exclusief syllabus op papier en verplaatsing Zeeland.

info en/of inschrijvingen bij voorkeur via mail:

karin@oac.be of telefonisch: 0475/79 01 55

Wandelingen

Na de winterrust komt de natuur weer tot leven. Padden en kikkers ontwaken uit hun winterslaap en haasten zich naar hun voortplantingspoelen. Dit is de ideale periode om ze te zien. In de poeltjes van de Tikkebroeken gaan we op zoek naar paddensnoeren en kikkerdril, kikkers, padden en salamanders.

Afspraak op zondag 25 maart om 9u aan de ingang van de Tikkebroeken, Kluis in Kasterlee.

Diversen

- Iedere eerste zondag van de maand (in januari is het de tweede) stelt Guy van 9u tot 11u zijn telescoop op in de kijkhut bij Snekensvijver.
- Open bestuursvergadering op donderdag 16 februari vanaf 20u in De Pastorie in Kasterlee

Cursus Kempense landschapsgids

Onze burens Natuurpunt Wamp & Neten richten in samenwerking met Natuurpunt Educatie, Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete, Provinciaal Groendomein Prinsenspark en de Retiese heemkundige kring 'Zeven Neten' vzw een landschapscursus in met alles erop en eraan.

In het totaal 12 goedgevulde zaterdagen (6 theoretische lessen en 6 excursies) tussen 17 maart en 16 juni 2012, met als leidraad het rijkelijk geïllustreerde boek *Retie – Veranderend landschap*, een Kempense landschapsgeschiedenis vol sprekende voorbeelden uit het dorp der zeven neten, en als bekroning het 'diploma' van Kempense landschapsgids (Natuurpunt Educatie). Dit alles in het kader van het Leader-project *Terug naar de toekomst* van Natuurpunt Beheer.

Praktisch

- Plaats theorie: bezoekerscentrum Prinsenspark, Kastelsedijk 5, Retie
- Prijs:
 - Inclusief cursusboek *Retie – Veranderend landschap*: 55 EUR (leden van Natuurpunt en 'Zeven Neten' genieten 5 EUR korting en betalen 50 EUR)
 - Zonder het cursusboek: 25 EUR
- Inschrijven: door overschrijving van het juiste bedrag op rekening nr. BE56 0014 7230 3988 van Natuurpunt Wamp & Neten met vermelding 'Kempencursus' + naam cursist en eventueel lidnummer Natuurpunt of 'lid Zeven Neten'. Maximaal aantal cursisten: 25. Enkel de datum van overschrijving bepaalt de volgorde van inschrijvingen.
- Vragen? Contacteer Danny Van der Veken via mail (danny.vanderveken@gmail.com) of telefoon (0478/56 19 32).
- Na inschrijving ontvang je een bevestiging en gedetailleerde verdere informatie.

Het volledige programma vind je op onze website:

www.natuurpunt.be/kasterlee

Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling: Europa investeert in zijn platteland

Bijzondere waarnemingen

Waauw

Zaterdag, 15 oktober, om een uur of tien, was ik volop bezig materiaal te laden dat we nodig hadden voor onze wandeling in het kader van de week van het bos. Ik had vrijdagmiddag het parcours nog eens verkend, het traject stak in mijn gps en wat er te vertellen viel, zat opgeslagen tussen m'n oren.

Ik kwam uit ons berghok met m'n handen vol materiaal toen ik twee bijzonder grote vogels zag overvliegen. "Hé, dat zijn wel erg grote buizerds!" dacht ik eerst. "Dat zijn geen buizerds!!" zag ik na enkele seconden. En dan vlug het materiaal wegzetten, naar mijn auto lopen omdat mijn verrekijker in mijn tas zat, en die zat in de auto, ah shit, m'n sleutels, naar binnen, terug naar de auto, en dan snel snel terug naar de achtertuin om te kijken. Ondertussen waren de vogels al een eind verder, maar ik kon toch

nog duidelijk een witte vlek zien aan de onderkant van hun vleugels. Ik had het geluk dat de zon nog meer in het oosten stond dan in het zuiden, en dat de vogels richting westzuidwest vlogen. Daardoor had ik de zon in mijn rug en kon ik de kleuren vrij goed waarnemen. De witte vleugelvlek en de bruinrode borst waren goed te zien. Verder nog het formaat, de manier van vliegen en het silhouet en ik begon een idee te krijgen welke vogels het waren. Even nakijken in mijn roofvogelgids, een telefoontje naar een echte vogelkenner om te vragen of het kan en ja hoor, het was 'm. Die zaterdag was het heel mooi weer, een heel mooie dag om trekkende roofvogels waar te nemen. En ook al zijn ze vrij zeldzaam in onze contreien, toch waren er al verschillende gezien. Benieuwd? Ik heb twee Rode Wouwen gezien.

De Rode Wouw (*Milvus milvus*) is een roofvogel van de familie van de Sperwers. Hij broedt in centraal Europa en overwintert in Zuid Europa en Noord-Afrika. Hij is ongeveer 65 cm lang van kop tot staart (de buizerd is ongeveer 50 cm) met een vleugelspan van ruim anderhalve meter. Hij leeft van kleine zoogdieren, vogels tot de grootte van een kip, dode vissen, hazelwormen, kikkers, rupsen en grotere insecten. Hij jaagt bij voorkeur in uitgestrekte en open gebieden, niet in bossen. De wereldpopulatie bestaat uit slechts 12000 exemplaren.

In februari 2006 is er in Neerpelt nog een dode Rode Wouw aangetroffen, hij zat vol loodhagel!

DP

RIP Bunzing

Op 16 september meldt ons lid Peter Gijsbregts dat hij vermoedelijk een dode Bunzing in zijn tuin gevonden heeft. Omdat we niet zeker zijn over de determinatie besluiten we om een handig modern hulpmiddel in te schakelen. We registreren de waarneming als 'onzeker' op de website 'www.waarnemingen.be' en voegen een foto toe. Aldaar wordt de waarneming snel opgepikt door de beheerder van de zoogdierenwaarnemingen.

De dag erna krijgen we bevestiging dat het inderdaad om een Bunzing gaat. De ideale gelegenheid om twee dingen even in de kijker te zetten.

Ten eerste kunnen we hiermee de werking van het digitale waarnemingenforum even toelichten: je vindt er assistentie bij het determineren en kan er terecht om te zoeken wat de status is van het voorkomen van bepaalde soorten. Minstens zo belangrijk is het feit dat iedereen zijn steentje kan bijdragen aan het wetenschappelijk onderzoek dat aan de basis ligt van onze natuurbescherming. We weten dat er zich veel kennis bevindt onder onze vrijwillige waarnemers en het waarnemingenforum maakt het mogelijk dat deze informatie ter beschikking wordt gesteld voor studieprojecten van natuurliefhebbers. Daarnaast blikken we ook even terug op de spijtige waarneming van de dode Bunzing. Dat het dier niet bijzonder zeldzaam is, konden we al leren uit het waarnemingenforum. Dat de meeste mensen het dier echter nog nooit gezien hebben terwijl het blijkbaar toch in het centrum van Kasterlee voorkomt, is evenwel opmerkelijk. Een verklaring hiervoor is makkelijk te vinden: de bunzing is een roofdier dat alleen 's nachts actief is. Dit maakt dat we hem helaas bijna alleen waarnemen als verkeersslachtoffer, ook ons exemplaar uit Kasterlee werd wellicht aangereden.

JA

Bouwovertredding met dramatische afloop

Onze eerste werkdag, in de Tikkebroeken, dit najaar levert een wel zeer ongewone waarneming op. Eén van de vogelnestkasten die langs de Rode loop hangen, heeft ongebruikelijke bewoners gekregen. Een kolonie hoornaars (de grootste Europese wespensoort) heeft er intrek genomen en maakt er zich klaar om de winter te overbruggen.

Hoornaars leven net zoals de Honingbij in groepsverband, waarbij er een taakverdeling is tussen koningin, werksters en mannetjes. Ze zorgen gezamenlijk voor de eitjes en larven en maken hiervoor een papieren nest van gekauwde rottende houtvezels. Het zijn geduchte rovers die zich tegoed doen aan allerlei andere insecten. Je zal ze niet zo frequent in uw tuin aantreffen omdat ze niet onmiddellijk geïnteresseerd zijn in al het zoets dat wij aan te bieden hebben. Hierdoor bezorgen ze dan ook zelden overlast en kan je ze bijna als

bondgenoot beschouwen in de bescherming tegen andere insectenplagen. Het is echter aangeraden om uit de buurt van het nest te blijven, want ze kunnen wel degelijk venijnig steken. Verdelging is daarom alleen nodig wanneer ze een nest bouwen op een plaats waar je frequent moet zijn. Het nest kan, op zijn hoogtepunt, tot 4000 individuen huisvesten.

In onze kolonie in de Tikkebroeken blijkt dat de gebudgetteerde ruimte nogal krap uitvalt. Daarom bouwen ze een soort 'sous-sol' onderaan de nestkast, waar de kolonie haar uitbreidingsdrang kan botvieren. Terwijl we vol bewondering van op een 10-tal meter naar dit bouwsel staan te kijken, gebeurt echter het meest onwaarschijnlijke: de bovenste nagel waarmee de nestkast is vastgemaakt, begeeft

onder het gewicht. Alle wespen reageren alert en verlaten onmiddellijk het nest en vliegen er radeloos rond. Wij weten dat deze dieren van nature niet agressief zijn, maar besluiten toch wijselijk de aftocht te blazen. Je weet maar nooit dat ze denken dat wij de boel gesaboteerd hebben. Nieuwsgierig als we zijn, keren we even later toch terug om te zien hoe ze het er vanaf gebracht hebben. Het verdict is gevallen: de wespen zijn gestraft voor hun ongebreidelde bouwlust, want het volledige nest ligt in verschillende stukken op de grond.

Op de werkdag van november zien we dat het nest volledig verlaten is. Hopelijk hebben de bevruchte wijfjes (die volgend jaar koningin worden) een geschikte overwinteringsplaats gevonden.

JA

Herentalsesteenweg 64
2460 Lichtaart
tel: 014 55 61 20
fax 014 55 10 42
www.florealclub.be
frans.storms@florealclub.be

Restaurant - Taverne
ons restaurant biedt eenvoudige maar
(h)eerlijke maaltijden
Camping
toeristenplaatsen en trekkershutten

Van de Varrebempden en de Varreheyden.

Het lijkt alsof iemand wat problemen heeft met spreken en schrijven. Toch is het niet wat het lijkt, want beide woorden zijn toponiemen die je aantreft op de kadasterkaart van de Tikkebroeken. Dergelijke kaarten stammen uit de tijd toen een woord nog geschreven werd zoals het klonk. Of nog beter, in dit geval, zoals het er daar uitzag. In de Varrebempden moet het nat geweest zijn, zo nat dat het wel lijkt of je ergens een bootje op moest om er te geraken. En de Varreheyden, met het bootje naar de heide? Dergelijke benamingen die je op alle kadasterkaarten aantreft zijn voor de beheerders goud waard! Ze zeggen veel van 'vroeger', en hierop verder in gedachten verzonken: "Hoe zou het er toen aan toe gegaan zijn?"

Niets is meer wat het was, water tref je in de Tikkebroeken enkel nog in overvloed na een zondvloed, zoals vorig jaar begin november, toen Vlaanderen overspoeld werd. In het voorjaar droogde alles versneld uit. Maar het kon in vervlogen tijden toch de bedoeling niet zijn om dergelijke eenmalige momenten op kaart vast te leggen! Wellicht ligt de realiteit ergens in het midden. Je zal er toentertijd niet het jaar rond met een

schuit hebben kunnen rondvaren. Anderzijds moet het er wel véél natter geweest zijn dan dat nu nog het geval is. Het kanaliseren van ons rivierenstelsel in de jaren 60-70 van vorige eeuw heeft alle landbouwgronden en meteen ook alle valleien droog geslurpt. Terug gaan naar vroeger lijkt onhaalbaar.

Om de Varrebempden en Varreheyden enigszins in hun oude glorie te herstellen, worden in de Tikkebroeken de grote middelen ingezet. In uitvoering van het beheersplan worden naaldbomen, die aspectbepalend zijn in de Varreheyden, gekapt. De bosfrees gevolgd door de kraan, nemen het werk over, waarna een klein maanlandschapje ontstaat. Niet voor lang echter, aangezien de natuur vanuit sluimerende zaden aangevuld met veel windzaad in geen tijd de naakte bodem inpalmt. Op de Cluysheide, nog zo'n leuke benaming, hebben we hier reeds een aantal jaren ervaring mee. Zeven jaar geleden werd daar het startschot gegeven om ze terug tot bloei te brengen. Na plagwerken kiemden soorten zoals vooral Berk, in mindere mate wilg maar ook schraallandsoorten als Struik -en Dopheide, Zonnedaauw, Moeraswolfsklauw, Stekelbrem, Blauwe zegge, Sterzegge, Trekrus, Pilzegge en op één plek zelfs Liggende vleugeltjesbloem. De massale berkenopslag deed de beheerders wel in paniek slaan: "Toch niet van 200 bomen naar 20.000 bomen zeker?!" In onbruik geraakte dierenrassen werden gemobiliseerd. Eerst werden 10 heideschappen ingezet om het daaropvolgende jaar vergezeld te worden door 3 geiten. Door middel van stootbegrazing werden de geplagde delen tot 3 keer toe per seizoen kaalgevreten. Na dit 2 jaar intensief uitgevoerd te hebben, kunnen we stellen dat er van de 20.000 Berken nog 200 over zijn. Terug van waar je komt, kan je stellen, maar dan in veel kleiner formaat en dus beheersbaar. De schraallandsoorten hielden wonderwel stand. Dit jaar werd alles met rust gelaten en kwamen vooral de jonge heideplantjes zichtbaar tot bloei. Het gerijpte zaad van gewenste soorten kan voor verdere kolonisatie zorgen. Volgend jaar zal de resterende berkenopslag opnieuw via stootbegrazing tot de orde geroepen worden.

In de Varreheyden werd er dit jaar voor het eerst geplagd. Het is nog afwachten tot volgend jaar om de eerste resultaten te zien. Wellicht zullen ook hier de schapen en geiten tijdelijk op dieet gezet worden om te overleven op de 20.000 boompjes. De ervaring die we gedurende voorgaande 3 jaren opgebouwd hebben, stemt ons enigszins gerust.

Inmiddels werd zo, gespreid over 12 locaties, een gezamenlijke oppervlakte van 2,10 hectare heidevegetatie bijgecreëerd in de Tikkebroeken. Samen met de reeds bestaande heide van 0,60 ha en het heischraal grasland van 0,83 ha leidt dit tot 3,53 ha schraallandvegetatie. Het Groentje heeft hiervan gebruik gemaakt en werd inmiddels op 10 vliegplaatsen waargenomen.

De Varrebempden is een ander verhaal. Daar komen voormalige graslanden op veen voor die naadloos aansluiten op de Varreheyden. Aangezien het veensubstraat behouden blijft, zullen de ingrepen hier veel minder drastisch zijn en zich beperken tot het verwijderen van vooral wilgenopslag, gevolgd door maaien. Lokaal gaan we gedurende enkele jaren op 2 plekken een 50 m² maaien om te zien welk resultaat dit oplevert. Indien dit positief uitvalt kan dit uitgebreid worden. Afwachten maar.

Graven voor heide

De natuurliefhebbers die recent de Tikkebroeken bezochten hebben het al gezien, er wordt weer gegraven in het reservaat. Drie percelen, met een totale oppervlakte van zowat 2000 m² worden afgegraven om er heide te herstellen. Daarbij worden ook enkele poeltjes uitgediept en aangeschuind zodat amfibieën en libellen er weer wat extra leefruimte krijgen.

We vragen een beetje geduld van de wandelaars, deze werken zorgen voor wat hinder langs het wandelpad. Bovendien ziet een vers geplagd perceel er niet echt aantrekkelijk uit. Het lijkt eerder een maanlandschap, maar dan wat natter, dan een stuk waar de natuur hersteld is. Dat klopt helemaal, en we hebben de natuur daar ook niet hersteld! Dat doet de natuur zelf. We hebben enkel de ruimte gemaakt zodat er op die geplagde stukken weer jonge planten de kop kunnen opsteken. We verwachten daar Dop- en Struikhei, Zonnedauw, Moeraswolfsklauw, Snavelbies, en vele andere plantjes die kunnen groeien op voedselarme grond.

Dit proces, het inpalmen van kale grond, kan enkele jaren duren. Natuurbeheer vergt dan ook een lange-termijn visie, iets wat onze politici ook beter zouden leren! Als beheerder moet je dan even wat lef tonen en bepaalde maatregelen nemen die op het eerste gezicht niet echt mooi zijn, maar wacht even en de resultaten zullen zich laten zien.

DP

Dit alles moet op lange termijn leiden tot een minder be- en verboste Tikkebroeken. Heide, met lokaal wat vennetjes, die overgaat in graslandjes, gagelstruwelen met daarop aansluitend wilgenstruweel en elzenbroekbos. Deze bonte schakering die rijk is aan nectar kan wellicht ook de Kleine ijsvogelvlinder bekoren. Begin juni van dit jaar werd deze zo typische vlinder van lichtrijke vochtige bossen op 9 vliegplaatsen waargenomen! Van een openbaring gesproken.

De kadasterkaart met haar zo kenmerkende toponiemen terug tot leven wekken, vormt een grote uitdaging voor de Tikkebroeken. Andere voorkomende toponiemen als Rietbempden, Rietheyden en Eykmans heyden zijn richtinggevend. Ze zullen nog wel wat geduld moeten hebben, vooraleer ook zij er terug uitzien zoals ze 'geschreven' staan.

LL

Bizarre bomen

Deze eik staat nabij de inkom van de Tikkebroeken.

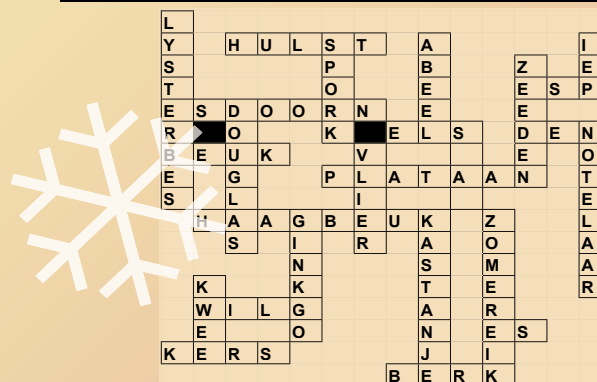
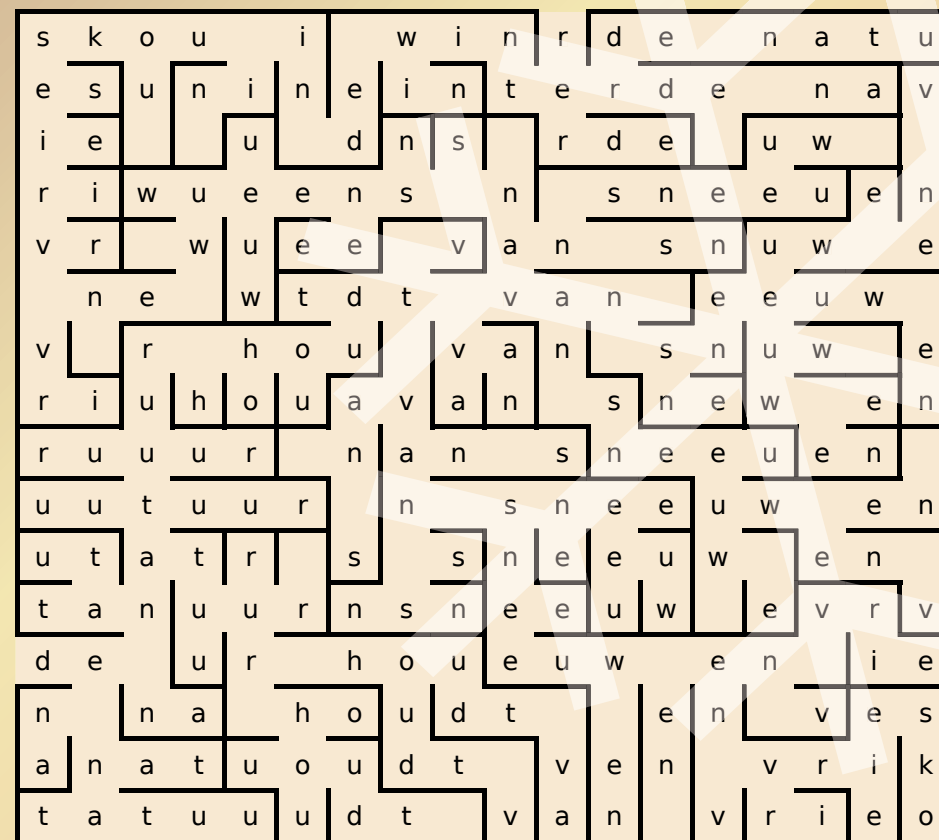
Electro SMETS

Markt 9 • 2460 Kasterlee
Tel. 014 - 85 07 54 • Fax 014 - 85 07 31

Huishoudtoestellen en klein elektro www.electrosmets.be
open ma van 13u-18u / di-vr van 9u tot 18u / za van 9u tot 17u / zo gesloten

Puzzel

Zoek naar volgende zin in onderstaande doolhof woordpuzzel:
"de natuur houdt van sneeuw en vrieskou in de winter".

Oplossing Puzzel
KLIT
Herfst 2011

Gageleer®

Belgisch streekbier

Kempens volmoutbier met de kenmerkende smaak van gael (Myrica gale), een kruidachtig gewas uit vochtige heidebiotopen.

Gebrouwen voor het verwerven van natuurgebieden.

**Natuurbehoud
is noodzaak !**

www.gageleer.be

